

Asia: VN/15985/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen edistämisvelvollisuus)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen UNICEF arvioi esitysluonnosta lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Yhdenvertaisuus on yksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteista. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle 2023 antamissaan suosituksissa kehottanut Suomea tehostamaan syrjinnän torjuntaa.

Suomen UNICEF vastustaa esitettyä muutosta, ja pitää tärkeänä, että toimipaikkakohtainen velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitteluun säilyy jatkossakin varhaiskasvatuksessa.

Yhdenvertaisuuslain muutoksia ja niiden tarpeellisuutta ei pitäisi arvioida ensisijaisesti normien purun tai hallinnon keventämisen vaan lain tarkoituksen, eli syrjinnän poistamisen ja yhdenvertaisuuden edistämisen, näkökulmasta.

Hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, jotka ovat ristiriidassa esitetyn muutoksen kanssa. Hallitusohjelman mukaan hallitus työskentelee määrätietoisesti yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi yhteiskunnassa, vahvistaa kaikkien lasten sivistyksellisten perusoikeuksien yhdenvertaista toteutumista sekä parantaa varhaiskasvatuksen laatua. On vaikea ymmärtää miten ehdotettu muutos johtaisi näihin tavoitteisiin.

Yhdenvertaisuussuunnittelu on merkittävin konkreettinen keino yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Esitysluonnos asettaa hallituksen sitoutumisen yhdenvertaisuuden edistämiseen kyseenalaiseksi.

Kun varhaiskasvatusta koskeva suunnitteluelvoite lisättiin yhdenvertaisuuslakiin, hallituksen esityksessä (HE 148/2022) kuvattiin vaikutuksia lapsiin ja perheisiin, ja tunnistettiin esityksen positiiviset vaikutukset lapsen oikeuksien toteutumiseen sekä sen yhteys lapsen etuun. Toimipaikkakohtaisen suunnitteluelvoitteen poistaminen heikentää lapsen oikeuksien toteutumista, ja tämä tunnistetaan esitysluonnoksessa.

Valtioneuvosto on antanut vuonna 2023 tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä ja valmistellut sen pohjalta luonnoksen valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasmin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Luonnoksessa tunnistetaan varhaiskasvatus tärkeänä yhdenvertaisuuden edistämisen alueena, ja ehdotetaan toteutettavaksi selvitys varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien tueksi ja tietopohjan kartuttamiseksi. Velvoite yhdenvertaisuuden edistämisestä varhaiskasvatuksessa on ollut voimassa vasta hiukan yli vuoden. Ennen muutosten tekemistä varhaiskasvatusta koskevaan suunnitteluelvoitteeseen olisi tarpeen odottaa selvityksen tuloksia.

Lapsen oikeuksia tukevia rakenteita ei pidä purkaa ilman huolellista vaikutusten arviointia. Myös normien purkamisessa lapsen edun toteutuminen tulee arvioida ja päätösten vaikutukset arvioida ennakkoon huolellisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa, että päätöksentekijät ja valmistelijat muun muassa tekevät ennalta kattavan yhteisvaikutusten arvioinnin lapsiin kohdistuvista vaikutuksista, mikäli valmistelussa on samanaikaisesti useita, lapsia tai lapsiperheitä koskevia päätöksiä sekä kiinnittävät erityistä huomiota jo ennestään haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja lapsiperheiden tilanteisiin. Esitysluonnoksessa olevat lapsen oikeuksiin liittyvät havainnot olisi kerättävä yhteen ja syvennettävä lapsivaikutusten arviointia, koska muutoksessa on keskeisesti kyse lapsen oikeuksien toteutumisesta. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa aina arvioimaan lapsen etua ja antamaan sille päätösharkinnassa etusijan. Miksi norminpurku on lapsen edun kannalta etusijalla verrattuna suunnitelmalliseen yhdenvertaisuuden edistämiseen?

Tällä hetkellä on lausuntokierroksella myös luonnos hallituksen esitykseksi, jossa esitetään paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista luopumista. Lapsivaikutusten arvioinnissa on myös tarkasteltava näitä erilaisia suunnitteluelvoitteita ja niihin ehdotettuja muutoksia kokonaisuutena ja kiinnitettävä huomioita erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilanteeseen.

Toimipaikkakohtaisen yhdenvertaisuussuunnitteluelvoitteen poistaminen varhaiskasvatuksesta lisäisi epäyhtenäisyyttä suunnitteluelvoitteiden välillä. Muutos ei poistaisi tasa-arvolain mukaisia edistämiselvoitteita varhaiskasvatuksesta. Suunnitteluelvoitteen eriytymistä syrjintäperusteittain ei voi pitää lapsen oikeuksien kokonaisvaltaisen huomioimisen näkökulmasta hyväksyttävänä.

Toimipaikkakohtaisesta yhdenvertaisuussuunnitteluelvoitteesta luopuminen varhaiskasvatuksessa ennen kuin sen vaikutuksia on edes ehditty arvioida, on hätäinen toimi, jolla ei saavuteta merkittäviä säästöjä. Sen sijaan sillä voidaan heikentää erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten

yhdenvertaisuuden toteutumista. Tämä viestii hallituksen ohuesta tahtotilasta edistää lapsen oikeuksia ja yhdenvertaisuutta.

Aaltonen Milla
Suomen UNICEF ry